

סימן צ"ח סעיף ב – טעם כעיקר

הדיון בראשונים בענין טעם כעיקר מדאורייתא או מדרבנן מתחיל מצד אחד מהסוגיא בפסחים שאומרת שטעם כעיקר דאורייתא ומצד שני דברי רבא בחולין וסוגיות אחרות בש"ס שנראה מהם שטעם כעיקר לאו דאורייתא.

הגמרא במסכת פסחים דף מד/ב אומרת: "והאי משרת להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה לכדתניא ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין חייב מכאן אתה דן לכל התורה כולה ומה נזיר שאין איסורו עולם ואין איסורו הנאה ויש היתר לאיסורו עשה בו טעם כעיקר כלאים שאיסורו איסור עולם ואיסורו הנאה ואין היתר לאיסורו אינו דין שיעשה טעם כעיקר והוא הדין לערלה בשתים הא מני רבנן היא ורבי יוחנן דאמר כרבי עקיבא הי רבי עקיבא אילימא רבי עקיבא דמתניתין דתנן רבי עקיבא אומר נזיר ששרה פתו ביין ויש בו לצרף כדי כזית חייב וממאי דמפת ומיין דילמא מיין לחודיה וכי תימא מיין לחודיה מאי למימרא הא קא משמע לן דאף על גב דתערוכת אלא רבי עקיבא דברייתא דתניא רבי עקיבא אומר נזיר ששרה פתו ביין ואכל כזית מפת ומיין חייב ורבי עקיבא טעם כעיקר מנא ליה יליף מבשר בחלב לאו טעמא בעלמא הוא ואסור הכא נמי לא שנא ורבנן מבשר בחלב לא גמרינן דחידוש הוא ומאי חידוש אילימא דהאי לחודיה והאי לחודיה שרי ובהדי הדדי אסור כלאים נמי האי לחודיה והאי לחודיה שרי ובהדי אסור אלא דאי תרו ליה כולי יומא בחלבא שרי בשיל ליה בשולי אסור ורבי עקיבא נמי בשר בחלב ודאי חידוש הוא אלא יליף מגיעולי נכרים גיעולי נכרים לאו טעמא בעלמא הוא ואסור הכא נמי לא שנא ורבנן גיעולי נכרים נמי חידוש הוא דהא כל נותן טעם לפגם מותר דגמרינן מנבילה והכא אסור ורבי עקיבא כדרב חייא בריה דרב הונא דאמר לא אסרה תורה אלא בקדירה בת יומא הלכך לאו נותן טעם לפגם הוא ורבנן קדירה בת יומא נמי לא אפשר דלא פגמה פורתא".

לעומת סוגיא זו אומר רבא בחולין צח: "רבא אמר לא נצרכא אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור" ומשמע שדווקא בקדשים.

רש"י בחולין צח: ד"ה "לטעם כעיקר" אומר: "ורבא לית ליה טעם כעיקר בחולין כדמפרש ואזיל מדאורייתא כרובא בטיל אלא מדרבנן והכי נמי שמעינן ליה לר' יוחנן במסכת ע"ז (דף סז) כל שטעמו ולא ממנו אין לוקח עליו והא דילפינן ליה בפסחים (דף מד) מנזיר ומסרת ליתן טעם כעיקר סבירא ליה דאמרינן דתיראי דאסמכתא בעלמא הוא ולא מילף הוא דהוה נזיר וגיעולי עובדי כוכבים ד' כחוצין הבאין כאחד אי נמי גיעולי עובדי כוכבים חדוק הוא כדאמרינן התם ומסרת להיתר מלטרף לאיסור". מכאן שרש"י סובר להלכה כי טעם כעיקר הוא מדרבנן.

על כך חולקים התוס' שם: "ורבא לא פליג אר' יוחנן דמשרת אתא לטעם כעיקר ודרשה גמורה היא ולא אסמכתא דמדר"ע נשמע לרבנן דדריש לה להיתר מצטרף לאיסור דלקי והוא הדין דלרבנן דמוקי לה לטעם כעיקר נמי לקי והא דאמר אביי בפרק כל הבשר (לקמן דף קח.) ש"מ טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דאי דרבנן מבשר בחלב מאי טעמא לא גמרינן להו דחידוש הוא אי חידוש הוא אע"ג דליכא נותן טעם נמי אמר לך רבא דרך בישול אסרה תורה פירוש לעולם דרבנן התם דיחוי בעלמא הוא כלומר מהכא לא תידוק ובפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף סז.) דאמר רבי יוחנן טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו והיינו במינו דמדאורייתא כרובא בטיל וטעמו וממשו דקאמר התם דלוקין כגון שהאיסור בעין ומכירו וכי קתני טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו ה"ה אפילו טעמו וממשו אם אין מכירו אלא מילתא דפסיקא נקט בכל ענין אי נמי נקט ולא ממשו לרבנותא דאפ"ה אסור ועוד י"ל דהתם איירי בשלא במינו והיכא דאיכא כזית בכדי אכילת פרס קרי ליה טעמו וממשו והיכא דליכא כזית בכדי אכילת פרס קרי ליה טעמו ולא ממשו והרב רבי יוסף מאורליי"ש היה מפרש דאע"ג דטעם כעיקר דאורייתא לא לקי אטעם אפי' שלא במינו דרבי יוחנן סבר לה כר"ע דיליף טעם כעיקר מגיעולי עובדי כוכבים וליכא אלא עשה דתעבירו באש דמצריך ליבון והגעלה ור"ת השיב לו דאית לן למימר דאהרניהו לאיסוריה

כדאמר' בהלוקח עובר פרתו (בכורות טו:) דתנן הגוזז והעובד פי' בפסולי המוקדשין סופג את הארבעים ואע"ג דלא נפקא לן אלא מתזבח ולא גיזה אלא היינו טעמא משום דאהדריה לאיסוריה דלא תעבוד ולא תגזז מיהו לא דמי כל כך דהתם משמע ודאי דאהדריה והכי קאמר תזבח זביחה התרתי לך בקדשים שהוממו ולא גיזה והא דקאמר בירושלמי דערלה בפ' שני אמר ר' יוחנן כל נותני טעם אין לוקין עליהם חוץ מנותן טעם דנזיר י"ל דבהיתר מצטרף לאיסור איירי דהכי איתא בהדיא בפ' ואלו עוברין (פסחים דף מג:) ובפרק שלשה מינין (נזיר לה:) אמר ר' אבהו א"ר יוחנן כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר וקרי ליה בירושלמי נותן טעם וא"ת אם טעם כעיקר דאורייתא מאי פריך בפ' אלו עוברין ובפ' שלשה מינין גבי שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהן שתי סאין כו' ופריך מיניה ואי אמרת כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אמאי אמרין שאני אומר והשתא כי נמי אמרין כזית בכדי אכילת פרס לאו דאורייתא וי"ל תקשה ליה אמאי אמר שאני אומר כיון דטעם כעיקר דאורייתא וי"ל דהתם איירי במינו וכן משמע בסוף הערל (יבמות פב:) דמוקי לה ר"ל והוא שרבו חולין על התרומה ומין שלא במינו לא שייך רבוי וא"ת ואי במינו כיון דרבו בטלי להו ברובא אפי' איכא כזית בכדי אכילת פרס וי"ל דמ"מ פריך דאי כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא יש לנו להחמיר אף במינו ולית לן למימר שאני אומר כיון דלקי בשאינו מינו ומיהו קשה דסוגיא דאלו עוברין (פסחים דף מג:) ודפרק שלשה מינין (נזיר דף לה:) אליבא דר' יוחנן ור' יוחנן מוקי לה בהערל (יבמות דף פב.) אע"ג דלא רבו וא"כ כי נמי כזית בכדי אכילת פרס לאו דאורייתא תקשי ליה אמאי אמרין שאני אומר דכיון דלא רבו ספיקא דאורייתא היא וי"ל דהוה מצי למימר וליטעמך וכי האי גוונא יש בכמה דוכתי".

כיוצא בזה כותב הרא"ש בחולין פרק ז סימן לא: "ומי גמרין מזרוע בשלה מיתיבי זהו היתר הבא מכלל איסור. זהו למעוטי מאי לאו למעוטי כל איסורין שבתורה אמר אביי לא נצרכה אלא לכדרכי יהודה כו'. רבא אמר לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דגבי קדשים אסור והכא שרי. פירש"י נותן טעם קי"ל דאסור בקדשים כעיקר ממשו של האיסור והא מילתא קתני זהו למעוטי שאר קדשים אבל חולין שפיר גמרין מיניה למאה וששים. דהא קי"ל (לעיל פ"א סימן יז) מאחרי רבים להטות דבטלי ברובא וילפינן מהכא להחמיר דלא ליבטול אלא במאה. ורבא לית ליה טעם כעיקר בחולין כדמפרש ואזיל דמדאורייתא ברובא בטלי אלא מדרבנן הוא דאסור והכי נמי שמעינן לרבי יוחנן במסכת עבודת כוכבים (דף סז א) כל שטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו. והא דילפינן ליה בפסחים (דף מד ב) מנזיר משרת ליתן טעם כעיקר. סבירא להו לאמוראי בתראי דאסמכתא בעלמא הוא ולא מילף הוא. דהוה ליה נזיר וגיעולי עובדי כוכבים שני כתובים באין כאחד. אי נמי גיעולי עובדי כוכבים חדוש הוא כדאמר התם פרק אלו עוברין (שם) ומשרת להיתר מצטרף לאיסור. ועוד הביא ראיא מהא דאמר לקמן בפ' כל הבשר (דף קח א) אמר אביי ש"מ טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא. דאי ס"ד דרבנן מבשר בחלב מאי טעמא לא גמרין דחדוש הוא אי חדוש הוא כי ליכא נותן טעם נמי א"ל רבא דרך ביטול אסרה תורה כלומר לעולם דרבנן הוי דמבשר בחלב לא ילפינן דחדוש הוא והא דבעינן בנ"ט גזירת הכתוב הוא דדרך בשול אסרה תורה ואי אפשר לבשול בלא נתינת טעם. והשתא לפרש"י צ"ל דטעם כעיקר דקאמר הכא דאסור בקדשים ושרי באיל נזיר לאו טעם ממש קאמר דהא בטל בששים או במאה אלא טעם כל דהו קאמר והשתא קשה מה דחקו לפרש דטעם כעיקר לאו דאורייתא וקרא דמשרת אסמכתא וגיעולי עובדי כוכבים אסמכתא כיון דהכא לא איירי אלא בטעם כל דהו יותר מששים והנהו קראי לא איירי אלא בנתינת טעם גמור. ועוד קשה דאי אפשר לומר שיהא כל דהו אוסר בקדשים. דבפרק התערובות (דף עח א) קאמר ריש לקיש הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור וקאמר [שמע מיעה] נותן טעם ברוב לאו דאורייתא אלמא דאפילו (בהדי) [כדין] נתינת טעם לא אסרין במינו. וזרוע בשלה וחטאת דשמעתין במינו ניהו. עוד אמר בפרק הקומץ רבה (דף כג א) גבי שתי מנחות שנתערבו דבטל ברובא לרבנן דאמרי מין במינו בטל. אלמא אין כל שהוא אוסר בקדשים. ועוד דאמרין בפרק דם חטאת (דף צו א) ובשילהי מסכת ע"ז (דף עו א) דכל יום נעשה גיעול לחבירו וקשרי לבשל חטאת ואח"כ שלמים. ובשלמא אי בעינן טעמא הילכך מין במינו דאורייתא ברובא בטל הילכך אוקמוה אדאורייתא בכלי המקדש. אלא אי אמרת במשהו א"כ אף מין במינו אסור מדאורייתא והיאך מותר לבשל שלמים לאחר חטאת שהרי ממעט באכילת שלמים ואוסרן לזרים ולנשים ונפסלים ביוצא. עוד הקשה ר"ת ז"ל דע"כ

טעם כעיקר בחולין דאורייתא דאמרינן בפרק התערובות אהיה דאמר ר"ל הפיגול והנותר וכו' דקאמר ש"מ נותן טעם ברוב לאו דאורייתא מתיב רבא העושה עיסה מן החטין ומן האורז יש בה טעם דגן חייב בחלה מדרבנן. אימא סיפא ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. אלא מין בשאינו מינו בטעמא. מין במינו ברובא והא דר"ל איירי מין במינו. ומעיקרא סבר אפילו מין בשאינו מינו כגון זבח ומנחה. הרי מצינו אע"פ שרוב העיסה מן האורז כיון שיש בה טעם דגן אזלינן בתר טעמא ואם אכל כזית מן העיסה יצא ידי מצה כאילו היתה כולה של חטין. ועוד דרבי יוחנן גופיה דאמר טעמו ולא ממשו אין לוקין עליו סבירא ליה כרבי עקיבא בפרק אלו עוברין (דף מד ב) ובנזיר (דף לז א) דאמר טעם כעיקר דאורייתא ויליף לה מגיעולי עובדי כוכבים. וליכא למימר דאסמכתא בעלמא היא. דפריך התם והא משרת להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא והא מיבעי ליה לטעם כעיקר אלמא דטעם כעיקר דרשה גמורה היא כמו היתר מצטרף לאיסור דלוקין עליו. והא דמייתי ראייה מרבא לאו ראייה היא [אלא] דחויא בעלמא הוא דדחי למילתיה דאביי כלומר מהכא ליכא למיפשט דטעמו ולא ממשו דאורייתא תדע דהא רבא גופיה הוא דאמר בזבחים (דף עט א) אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן ברובא ואמור רבנן בחזותא ומין במינו ברובא היינו מן התורה כדנפקא לעיל בפרק קמא (דף יא א) מאחרי רבים להטות. ואמור רבנן לאו דווקא אלא שהם דרשו והוציאו הדבר מן הפסוקים. ויש שדוחין ואומרים לרש"י האי דעיסה טעם כעיקר לא איירי בלא ממשות אלא טעם וממשות איכא. שעל ידי קמח של דגן שגלגל בתוך עיסה של האורז נתרבית העיסה ויש בה טעם וממשות ולא דמי לחלב שנפל לקדירה ונימוח שאין ממשות החלב אלא טעם. ונראה לי שאין זה דיחוי שאין ממשות הדגן ניכר בעיסת האורז. ואם נתרבה העיסה ה"נ נתרבה הרוטב שבקדירה מן החלב הנימוח בתוכה. ואביי נמי אף על פי שרבא דחה דבריו דבעי למיפשט מבשר בחלב כטעם כעיקר דאורייתא. אשכחן בפרק ג' מינין בנזיר (דף לו א) דאית ליה טעם כעיקר דאורייתא. דקאמר התם וממאי דמשרת להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא דילמא לטעם כעיקר הוא דאתא. ומתחלה לא ידע שהוא דאורייתא ורצה ללמדו מבשר בחלב. ופירש ר"ת דטעם כעיקר במין בשאינו מינו דאורייתא. דכיון שנתן האיסור טעם בהיתר נהפך כולו להיות איסור ולוקין עליו בכזית כאילו הוה כולו איסור. ואפילו לקולא אזלינן בתר טעמא ויוצא בעיסת האורז ידי חובתו כיון שיש בה טעם ואפילו רובא אורז. וילפינן לה ממשות או מגיעולי עובדי כוכבים. וההיא דרבי יוחנן כל שטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו מיירי במין במינו וטעמו וממשו דקאמר דלוקין היינו כשהאיסור בעין ומכירו. טעמו ולא ממשו אסור מדרבנן ואין לוקין עליו דמדאורייתא ברובא בטל. וה"ה אם היה ממש האיסור בעין ולא נימוח רק שאין ניכר אין לוקין עליו כי הוא בטל ברוב. אלא הא קמ"ל דאפ"ה אסור מדרבנן והיינו דנקט דמין במינו בטעמא אע"ג דלא יהיב טעמא זה בזה. משום דבעי למימר טעמו ולא ממשו אסור ועד היכן הוא אסור בכדי דיהיב טעמו במין בשאינו מינו. ורבינו חיים ז"ל פירש דאיירי שפיר במין בשאינו מינו. וטעמו וממשו קרי כשיש כזית בכדי אכילת פרס דאז הוי כמו ממשו של איסור. כיון דיש כ"כ מן האיסור שבתוך אכילת פרס אוכל כזית נעשה כולו איסור. והאוכל ממנו כזית לוקה. כדחזינן גבי עיסת אורז דבכזית ממנו יוצא ידי חובתו אף להקל. וטעמו ולא ממשו היינו היכא דליכא כזית בכדי אכילת פרס ואע"פ שנתן האיסור טעם בהיתר אין לוקין עליו ואע"ג דטעם כעיקר ילפינן מקרא. מסתבר לומר דלא החמירה תורה בנתינת טעם של איסור בהיתר להופכו לאיסור כשהיתר כ"כ יותר על האיסור שאם היה האיסור בעין וניכר בתוך ההיתר בלא נתינת טעם לא היה לוקה עליו דהיינו ביותר מכדי אכילת פרס. ובהך דשמעתין יש לפרש טעם כעיקר טעם ממש. דבאיל שרי דפעמים הזרוע ומקצת מן האיל חוץ לרוטב ונותן שומן הזרוע טעם גמור במה שאצלו חוץ לרוטב. ובשאר קדשים אסור ככה"ג וה"ה נמי בחולין מקרא דמשרת והא דנקט קדשים משום דבקדשים איירי. והשתא לפסק רבינו תם אם נשפך הרוטב ואינו ידוע אם היה בו ששים הוי ספיקא דאורייתא ואסרינן ליה. ולפסק רש"י הוי ספיקא דרבנן ושרי.

אמנם, כאן כותב הרא"ש את דעות רש"י ודעת רבינו תם בלי הכרעה אבל ברא"ש הלכות קטנות הלכות חלה פרק ט"ו כתב הרא"ש בענין פת שנעשתה מחיטים ואורז: "חיטי איתא בטעם וממש. דטעם כעיקר בשאין מינו דאורייתא וכיון שנתנו החיטין טעם באורז הפך הטעם את האורז להיותו כמו חיטה וקרינן ביה טעמו וממשו חיטה וכן מוכח בזבחים פרק התערובות (דף עח א) דאמר ר"ל הפיגול והנותר והטמא שבללן זה עם זה ואכלו פטור וכו' ש"מ נותן טעם ברוב לאו דאורייתא מתיב רבא העושה עיסה מן החיטין ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייב בחלה

ואדם יוצא בה ידי חובה בפסח. ואף ע"ג דרובא אורז אלמא מין בשאינו מינו בטעמא וכיון שנתן בה טעם נקרא על שמו ויוצא בה ידי חובה וחשיב כטעם וממש חטה. ותדע דהא ר' יוחנן הוא דאמר (ע"ז דף סו א) טעמו ולא ממשו אין לוקין עליו ואיהו גופא הוא דסבירא ליה כר"ע בפרק אלו עוברין (דף מד ב) ובנזיר (דף לז א) טעם כעיקר דאורייתא. אלא ודאי הטעם עושה אותו כממש. וההוא דטעמא ולא ממשו אין לוקין עליו פי' רבינו תם דאיירי במין ומינו. והר"ר חיים ז"ל פירש טעמו וממשו קרי כשיש כזית בכדי אכילת פרס ובהכי מיירי הכא כשיש כזית חטין כדי אכילת פרס דאורז ואז נהפך כולו חטים ויוצא בה ידי חובה בכזית. והירושלמי שפי' הטעם משום גירא משום דהוה קשה ליה נהי דאזלינן בתר טעם וחשיב כולן חטין מכל מקום כיון דרובא אורז אין בא לידי חמוץ והיאך יוצא בה משום מצה. ולכך הוצרך לפרש טעם החטה גורר את האורז וגורם לבא לידי חמוץ.

הטור כתב שהרא"ש הסכים לר"ת והב"י הקשה שהרא"ש רק הביא את הדעות ולא הכריע, אולם יש מהאחרונים שמיישבים כי הכרעת הרא"ש היא בדבריו בהלכות חלה ומשם למד הטור כי כר"ת ס"ל.

הרמב"ן הסכים עם שיטת רש"י שטעם כעיקר מדרבנן וכתב בחידושי הרמב"ן למסכת חולין דף צח עמוד ב: "ומדאמרין לטעם כעיקר דבקדשים אסור. פרש"י ז"ל דלרבא לית ליה טעם כעיקר בחולין אלא מדרבנן וכדמפרש ואזיל דמדאורייתא ברובא בטיל, והכי נמי שמעינן ליה לר' יוחנן במס' ע"ז (ס"ז ב') כל שטעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו, והא דילפינן ליה בפסחים מנזיר משרת ליתן טעם כעיקר, סבירא להו לאמוראי בתראי דאסמכתא בעלמא הוא ולא למילף הוא דהוה נזיר וגיעולי גוים שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין, אי נמי גיעולי גוים חדוש הוא כדאמרין התם ומשרת להיתר מצטרף לאיסור, והכי נמי משמע לקמן בפרק כל הבשר (ק"ח א') דאמר אביי שמע מינה טעמו ולא ממשו דאורייתא דגמרינן מבשר בחלב וא"ל רבא דרך בישול אסרה תורה אלמא ס"ל טעמו ולא ממשו לאו דאורייתא, וק"ל הא דאמר אביי טעמו ולא ממשו דאורייתא דגמרינן מבשר בחלב ואיהו הוא דקאמר הכא מדאורייתא חד בתרי בטיל, אלא מסתברא דהכי קאמר אטו אנן לקולא קאמרין לבטל אותו היכא דאיכא נותן טעם, אנן לחומרא קאמרין דהיכא נמי דטעמיניה ולא יהיב טעמא א"נ דקים להו לרבנן דליכא טעמא אפי' הכי בעינן שיעורא והא חומרא הוא דכל היכא דליכא טעמא חד בתרי בטיל, מכל מקום דברי רש"י ז"ל בשמעתא דרבא ודר' יוחנן נכונים הם דטעם כעיקר דרבנן.

ור"ת ז"ל הקשה עליו מסוגיא דבפרק אלו עוברין דמקשינן ור' עקיבא דמוקי משרת להיתר מצטרף לאיסור טעם כעיקר מנא ליה ומשני גמר מגיעולי גוים וכו' אלמא דאורייתא הוא, וכן הקשו עוד מן הסוגיא ההיא דמקשו התם ובמסכת נזיר מדרבנן נשמע לר' עקיבא לאו מי אמרי רבנן משרת ליתן טעם כעיקר וממנו אתה דן לכל איסורין שבתורה לר' עקיבא נמי משרת להיתר מצטרף לאיסור וממנו אתה דן לכל איסורין שבתורה אלמא דאורייתא הוא. ואני אומר דהאי דמקשינן בפסחים טעם כעיקר מנא ליה סוגיא דאביי היא דאמר ליה לרב דימי והאי וכל משרת להיתר מצטרף לאיסור אתא האי לטעם כעיקר הוא דאתא וכדמפרש בגמרא בהדיא במסכת נזיר, ואביי הוא דאמר טעמו ולא ממשו דאורייתא בפרק כל הבשר והתם יליף לה מבשר בחלב, וכי דחייה רבא התם מבשר בחלב הדר ליה איהו למשרת או לגיעולי גוים והוא הוא דאקשי טעם כעיקר מנא ליה בפסחים ובמסכת נזיר. ומה שאמרו עוד מן הסוגיא דקתני וממנה אתה דן לכל איסורין שבתורה, יש לי לתרץ דר' יוחנן סבר גיעולי גוים לר' עקיבא חדוש הוא ומשרת להיתר מצטרף לאיסור דחמיר ליה לר' יוחנן היתר מצטרף לאיסור טפי מטעם כעיקר, וסוגיא דהתם דמרכה טעם כעיקר מקמי היתר מצטרף לאיסור דאביי היא כדפרישית, ואע"ג דר' יוחנן סבר במסכת ע"ז נותן טעם לפגם מותר ההוא בפוגם בעינו כגון החומץ לתוך הגריסין דומיא דנבלה אבל לשבח בעינו ומתוך בליעתו בקדרה נפגם אסור והיינו חידוש דגיעולי גוים כטעמא דמפרש בפסחים לרבנן, וסוגיא דע"ז לאו לר' יוחנן מפרש טעמא אלא לשאר אמוראי דסברי כל נותן טעם לפגם מותר ולא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא, ובזה עולין דברי רש"י ז"ל כולם יפה. ועוד יש לומר דכיון דאוקימנא דר' יוחנן כר' עקיבא ס"ל דמוקי וכל משרת להיתר מצטרף לאיסור וקאמר דלא גמרינן מיניה משום דהוי נזיר וחטאת שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין, גיעולי גוים וחטאת נמי שני כתובין הבאים כאחד הם לטעם כעיקר ואין מלמדין,

דבחסאת תרוייהו איתנהו בה טעם כעיקר והיתר מצטרף לאיסור כדפרישית לעיל, ואע"ג דבגמ' דפסחים לא אמרין הכי, ההיא לאביי היא דקסבר טעם כעיקר חמור, אתי חטאת משום היתר מצטרף לאיסור, אבל לר' יוחנן שקולין הן ותרוייהו ממעטין דהי מינייהו מפקת.

ומכל מקום על כרחנו נודה בדברי רש"י ז"ל דטעמו ולא ממשו לאמוראי בתראי לא פשיטא להו דהוי דאורייתא כדקתני ברייתא וממנה אתה דן לכל איסורין שבתורה, דהא סוגיא דגיד הנשה ספוקי מספקא להו ואביי גופיה לית ליה אלא מבשר בחלב דלא כסוגיא דפסחים ורבא דחי ליה ומשמע נמי דלאפוקי דלאו דאורייתא קאמר, ואי נמי לר' יוחנן בשר בחלב וגיעולי גוים מצו למהוי שני כתובין דלאו חדוש הוה כסוגיא דע"ז לר' יוחנן ודגיד הנשה לאביי.

ועוד ר"ת ז"ל מקשה עליו מהא דאמרין בפרק התערובות אמר ריש לקיש הפגול והנותר והטמא שבללן זה עם זה ואכלן פטור אי אפשר שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו שמע מינה תלת שמע מינה נותן טעם ברוב לאו דאורייתא מתיב רבא עשה עיסה מחטים ומאורז אם יש בו בנותן טעם דגן חייב בחלה ואע"ג דרובא אורז מדרבנן אי הכי אימא סיפא ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, אלמא נותן טעם ברוב דאורייתא לרבא, ואין זו קושיא דהתם טעמו וממשו הוא שעיקר החטים מעורבין שם ונותנים טעם ברוב והיינו כגון עדשים שנתבטלו עם הגריסין ורבה אחד מהן, אבל טעמו ולא ממשו הוא שאין שם ממש לא בעין ולא מעורב אלא שנתבטל לגמרי כמו שפירשתי למעלה וכן רש"י ז"ל מפרש.

ושמעין מינה דאפי' בממשו במינו בטל ברובא מדאורייתא וטעמו וממשו בעינן הא ממשו ולא טעמו כגון מין במינו או טעמו ולא ממשו כגון הני דפרישית אסור ואין לוקין עליו, ומסתפקא לי מילתא דילמא הני מילי לריש לקיש נינהו אבל לר' יוחנן כל כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אפי' מין במינו דסוגיין הכי בפרק ואלו עוברין דמקשינן עליה משתי קופות דהיינו מין במינו, ואיכא למימר התם לרוחא דמילתא מתרץ, אבל מסקנא כריש לקיש דרבא אית ליה הכי בפרק התערובות מין בשאינו מינו בטעמא מין במינו ברובא ותרוייהו בממשו הא טעמו ולא ממשו ברובא, וזו הסברה כדרך פרש"י ז"ל והוא הנכון והוא סברת הרמב"ם ז"ל.

ופי' אחר פירש ר"ת ז"ל דכי אמרין הכא טעם כעיקר בקדשים אסור אבל בחולין שרי הני מילי במין במינו משום דליכא למיקם אטעמא אבל שלא במינו דאורייתא דגמרינן מגיעולי גוים אי נמי ממשרת כדמפורש בפרק ואלו עוברין, ולא אסמכתא היא וכדמתרצין בגמ' עלה דההיא בפ' התערובות אלא מין בשאינו מינו בטעמא מין במינו ברובא ואמר רבא התם אמור רבנן בטעמא אמור רבנן ברובא מין בשאינו מינו בטעמא מין במינו ברובא, ודאמר רבא בפרק כל הבשר דרך בישול אסרה תורה, לומר דמהתם ליכא למגמר אלא אי מגיעולי גוים או ממשרת, והא דאמר ר' יוחנן כל שטעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו, מין במינו הוא, ופירוש טעמו שהוא טועמו ודאי אלא שאינו ניכר, ופי' ולא ממשו שנתערב לגמרי, דמין במינו בשאין האיסור ניכר, ברובא, וטעמו וממשו כלומר שמכיר ממש האיסור בתוך ההיתר וישנו בעין אסור ולוקין עליו אפי' במין במינו וזהו כזית בכדי אכילת פרס, אבל מין בשאינו מינו בטעמא ולוקין עליו אע"ג דליכא גוף איסור כלל. ולא שמיע לי, משום דהא אמר אביי שמע מינה טעמו ולא ממשו דאורייתא מבשר בחלב דהוא מין בשאינו מינו בטעמא ממש טעמו ולא ממשו מקרי, ולא מפסקינן לישני דגמרא בסכינא חריפא דסברי.

ויש מפרשים טעמו ולא ממשו מין בשאינו מינו דליכא כזית בכדי אכילת פרס, וטעמו וממשו זהו כזית בכדי אכילת פרס כלומר דאיכא כל כך איסור שיש כזית בכדי אכילת פרס ואע"פ שהוא מעורב ממשו מקרי ואע"ג דליכא אלא טעמא, והא דאמרין טעם כעיקר דבקדשים אסור לאו למימרא דבחולין שרי אלא זהו חידושו של זרוע בשלה לפי שבקדשים אסור ולפיכך אמרו זהו היתר הבא מכלל אסור. ויש אומרים ר' יוחנן דאמר אין לוקין עליו ס"ל דמגיעולי גוים גמרינן והתם אין בהם אלא מצות עשה. ויש אומרים אפי' למאן דגמר לה ממשרת מילקא לא לקי שאין עונשין ואין מזהירין מן הדין וזהו דעת הראב"ד ז"ל.

ובירושלמי במסכת נזיר פרק שלשה מינין ובפרק שני דערלה גרסינן ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל נותני טעמים אין לוקין עליהם עד שיטעום טעם ממשו של איסור התיב ר' חמא בר' יוסף קומי ר' יוחנן הרי בשר בחלב הרי לא טעם ממשו של איסור ואת אמרת לוקה וקבלה ואמר ר' אבון בר חייא קומי ר' זעירא מהו וקבלה אמר ליה כאינש דאמר בעל דיניה קבליה. פי' קבליה בבשר בחלב דלכולי עלמא בדידיה טעמו ולא ממשו דאורייתא הוא ואפי' לרבא, ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל נותני טעמים אין לוקין עליהן חוץ מנותני טעמים של נזיר אמר ר' זעירא כל נותני טעמים אין

לוקין עליהם [עד שיטעם ממשו של איסור] ושל נזיר אפי' לא טעם טעם ממשו של איסור אמר ר' אבא בר ממל כל נותני טעמים אין היתר מצטרף לאיסור ונזיר היתר ואיסור מצטרפין, מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעא לדין מתניתא מסייעא לר' זעירא כזית יין שנפל לקדרה ואכל ממנה כזית פטור עד שיאכל את כולה על דעתיה דר' אבא בר ממל מכיון שאכל ממנה כזית יהא חייב, מתניתא מסייעא לר' אבא בר ממל ממשמע שנאמר וכל משרת ענבים לא ישתה וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו אלא לפי שנאמר מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל וכתב מיין ושכר יזיר מה תלמוד לומר וכל משרת אלא שאם שרה ענבים במים ושרה פתו בהן ויש בהן כדי לצרף כזית חייב ומכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה וכו' עד מכאן למדו חכמים לכל נותני טעמים שהן אסורין וקשיא על דר' זעירא בכל אתר אתר אמר עד שיטעום והכא את אמר אפי' לא טעם, וזה ראייה לדברי מי שאומר שאפי' במין בשאינו מינו ואפי' יש בהן טעם כזית בכדי אכילת פרס אין לוקין עליהם משום דמגיעולי גוים גמרינן או לדברי רש"י ז"ל שאומר שהוא אסמכתא, אבל לפירוש ר"ת ז"ל קשיא דהא מקשי בשך בחלב, ועוד דכל נותני טעמים בשאינו מינו לוקין עליהם כנותני טעמים של נזיר, וכן לדברי המפרש טעמו ולא ממשו זהו דליכא כזית בכדי אכילת פרס כל שהנזיר לוקה עליהם אחרים לוקין עליהם ורבי יוחנן גופיה אמרה הכא והתם ונתברר מה שכתבנו, וכן לדברי האומר אין עונשין מן הדין והרי מערבאי הקשו ממשרת וממנה אתה דן לדברי האומר אין לוקין עליהן, וכך אמר ר"ת ז"ל שאיסור כלי מדין אזהרתו מלאו דנבלה מדגלי רחמנא בהגעלה אי נמי ממשרת, ודומה לזו אמרו הגוזז והעובד בפסולי המוקדשין סופג את הארבעים ונפקא לן מדרשין תזבח ולא גזה ועבודה ולא הבא מכלל עשה הוא, אלא דגלויי מילתא בעלמא הוא להעמידן על לאו שבהן לא תעבוד בבכור שורך וגו'.

והא דאמרו אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור הכא שרי. תמה הוא והרי מכיון שיש בו ששים ומאה אין בו טעם שהרי אתה אומר כל איסורין שבתורה בששים, ואפי' בקדשים נמי מין במינו בטל ברוב דאורייתא כדאמרין בפרק התערובות, ובמסכת מנחות בפ' הקומץ רבה שתי מנחות [שלא] (ש)נקמצו ונתערבו בטלי ברובא לרבנן דר' יהודה ולר' יהודה נמי במין בשאינו מינו כדאיתא התם בשמעתא דנבלה ושחוטה, וראיתי שכתב הרב אב"ד ז"ל ומשמע דהאי טעם כעיקר אינו ממש נותן טעם דהא אית ביה ששים או מאה אלא להכי קרי ליה נותן טעם דאינו ממש כדאמרין טעמו ולא ממשו, וכן פירש ולגמר מינה למשרי שאר קדשים בששים, וזה אינו נכון שכבר הוכחנו שאף בקדשים אם אין בהן נותן טעם מותר, אלא הכי קאמרין פעמים שהזרוע נותן טעם בחתיכה הסמוכה לו ובעלמא בקדשים אסור וכאן מותר שכל דרך בשול התירה תורה, כך פירשו חכמי הצרפתים ז"ל, והיינו דקאמרין אטו אנן לקולא גמרינן, כלומר להתיר בכגון זה בשיש בו נותן טעם, אנו אין מתירים אלא לשאר הבשר שהוא רחוק ממנו ונתבטל טעמו ברוב דקאמרין לא אשכחן דשרא רחמנא בלא נותן טעם אלא בששים וכדפרישית לעיל, וכל זה אינו מתחזור כלל, דכיון דשרא רחמנא הכא אפי' בנותן טעם ליכא למיגמר לא קולא ולא חומרא מהכא. ולי נראה דודאי הכא ליכא טעם אלא רבא הכי קאמר מצינו בקדשים שהטעם היוצא מחתיכה של איסור כאיסור עצמו הוא וכאן התירתו תורה לבשל עם האיל שלא חששה לאיסור הטעם ולא עשאתו כעיקר איסור אלמא מותר הוא לגמרי, ומפרקין משום דחדוש הוא לא גמרינן מיניה שבכל מקום לא אמרה תורה לבשל מתנות כהונה עם חלק בעלים וכאן הצריכה לעשות כן זהו חדושו, ואקשינן אי הכי לששים ומאה נמי לא לגמר, ומפרקין לחומרא קאמרין לומר שאם נתבשל כבר ואין בו נותן טעם מתירין אותו בזה השיעור שאפי' במקום קולא לא מצינו שהתירה תורה בפחות מיכן".

כדברי הרמב"ן כתב גם הר"ן בחולין שם (לה: מדפי הרי"ף באמצע ד"ה "גרסינן בגמרא"): "ומדאמרין לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור משמע דטעם כעיקר דבקדשים אסור משמע דטעם כעיקר בחולין מדרבנן ואע"ג דבפרק אלו עוברין משמע דטעם כעיקר בחולין מדאורייתא כבר כתבתי תירוצו של דבר בחידושי".

בחידושי כתב: "ובסוגיין דהכא משמע דטעם כעיקר דרבנן דאמרין לא צריכא אלא לטעם כעיקר ובקדשים אסור משמע בקדשים הוא דאסור מדאורייתא אבל בחולין לא וכן פסק רש"י ז"ל דטעם כעיקר דרבנן כדמוכחא סוגיין, והביא עוד ראייה מדקאמרין בפ' כל הבשר גבי טפת חלב דאמר אביי ש"מ טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דאי ס"ד דרבנן מבשר בחלב מאי

טעמא לא גמרינן וכו', ורבא דחייא ואמר דרך בשול אסרה תורה אלמא ס"ל לרבא טעמו ולא ממשו דרבנן, עוד הביא רביה מד' יוחנן התם בפ' בתרא דע"א כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כד' אכילת פרס טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו, ואי ס"ד טעם כעיקר דאורייתא אמאי אין לוקין עליו אלא ש"מ דרבנן, וכי תימא א"כ קשיא ההיא סוגיא דפסחים דמשמע דבין לר"ע ובין לרבנן טעם כעיקר דאורייתא כדמוכחי לה מקראי, תירץ הרב ז"ל דסברי הני אמוראי בתראי דממשרת ליכא למיגמר כדגמרי מיניה רבנן משום דהוה להו גיעולי כותים ומשרת שני כתובים הבאים כא', דבגיעולי כותים ס"ל כר' עקיבא דלאו חדוש הוא ובמשרת ס"ל כרבנן דאתי לטעם כעיקר, א"נ ס"ל בגיעולי כותים כרבנן דחדוש הוא ובמשרת ס"ל כר"ע דלאו לטעם כעיקר אתי אלא להיתר מצטרף לאיסור הילכך לית לן קרא דנגמר מיניה בעלמא טעם כעיקר, אלו דברי רש"י ז"ל, ואינם נוחים במה שכתב דהני אמוראי בתראי ס"ל פלגא כר"ע ופלגא כרבנן, לפיכך כתב הרמב"ן ז"ל דכולה כר"ע סבריה דמשרת אתי להיתר מצטרף לאיסור ואפ"ה ס"ל דליכא למיגמר מגיעולי כותים משום דהוה להו גיעולי כותים וחטאת שני כתובים הבאין כא' שכבר כתבנו למעלה דמחטאת נמי איכא למגמר טעם כעיקר, הילכך חטאת הוה ליה שני כתובים בהדי גיעולי כותים לטעם כעיקר ולא גמרינן מיניהו, ובהדי משרת (בהדי) [ל]היתר מצטרף לאיסור ולא גמרינן נמי מיניהו, ומ"ה לית לן בכל האיסורין היתר מצטרף וטעם כעיקר מדאורייתא, וההיא סוגיא דהתם דמשמע דאפילו לר"ע אית ליה טעם כעיקר בכל האיסורין שבתורה סוגיא דאביי היא דס"ל הכי ומשום דס"ל דבדין הוא שיהא טעם כעיקר אמר דכי אתי חטאת לשני כתובים בהדי משרת להיתר מצטרף לאיסור ומ"ה לית לן היתר מצטרף לאיסור בכל התורה כולה ולהכי אתא חטאת, אבל טעם כעיקר דס"ל דדינא הוא דלהוי טעם כעיקר ילפינן מגיעולי כותים דחטאת לשני כתובין הבאים כא' דהיתר מצטרף לאיסור אצטריך, והני אמוראי בתראי ס"ל דכיון דמחטאת גמרינן תרדיהו טעם כעיקר והיתר מצטרף לאיסור שקולין ניהו דהי מיניהו מפקת הילכך ה"ל חטאת בהדי משרת שני כתובים להיתר מצטרף לאיסור ובהדי גיעולי כותים לטעם כעיקר מ"ה לית לן אליבא דר"ע בכל התורה כולה לא היתר מצטרף לאיסור ולא טעם כעיקר, וכו' שיטת רש"י ז"ל עולה יפה".

גם בפירושו לר"ף מסיק הר"ן: "ולפיכך נראין דברי רש"י ז"ל עיקר".

הרשב"א בספר תורת הבית - הבית הרביעי - השער הראשון כותב בענין זה:
"ועתה נבאר טעמו של איסור ולא ממשו אם הוא אסור דבר תורה או מדברי סופרים כדי שנעמוד על דעני ספקותיו לפי הכלל המסור בדיניו ספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא.
 גרסינן בפרק גיד הנשה אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא כל איסורי תורה בששים אמר לפניו רבי שמואל בר יצחק רבי אתה אומר כן הכי אמר ר' אסי אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא כל איסורי תורה במאה ושניהם לא למדוה אלא מזרוע בשלה. ואקשינן ומי גמרינן מינה והא תניא זהו היתר הבא מכלל איסור זהו למעוטי מאי לאו למעוטי כל איסורין שבתורה אמר רבא לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור הכא שרי וליגמר מינה גלי רחמנא גבי חטאת קדש להיות כמוה ומאי חזית דגמרת מהיאך ליגמר מהאי חידוש הוא ומחידוש לא גמרינן אי הכי ששים ומאה לא ליגמר דחידוש הוא. ופרקינן אטו אנן לקולא קא גמרינן לחומרא קא גמרינן דמדאורייתא ברובא בטיל פירוש טעם כעיקר כגון שלא נתערב שם גופו של איסור אלא טעמו בלבד וכדתניא משרת ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין חייב יש בו יין אלא שאבד במיעוטו בתוך המים עד שאין בו מראה יין וכגון בשר שנפל לתוך יורה של חלב ונתן הבשר טעם בחלב והחלב בבשר וכדאמרינן בפרק אלו עוברין בשר בחלב לאו טעמא בעלמא הוא ואסור. ובפרק כל הבשר גבי טיפת חלב שנפלה על גבי חתיכה אמר אביי שמע מינה טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא כלומר דגמרינן מבשר בחלב דטעמו ולא ממשו דבחלב אין יכול להיות ממשו של בשר אלא טעמא ואעפ"כ אסור אבל בבשר איפשר להיות ממשו של חלב שגוף החלב נבלע הוא בתוך הבשר. וכן גיעולי נכרים שאין שם אלא טעם האיסור שנבלע בכלי ולא ממשו.

ובקדשים אסור שרואין את הטעם כאלו ממשו מעורב ונמחה בו. ואם יש בו טעם האיסור שנבלע בכלי ולא ממשו. ובקדשים אסור שרואין את הטעם כאלו ממשו מעורב ונמחה בו. ואם יש בו טעם גדול כאלו נמחה בו כזית ממשו של איסור לוקין עליו וכן בנזיר אם שרה ענבים במים ונתנו טעם גדול במים כאלו נתערב בו רביעית יין אסור ולוקין עליו ואעפ"י שלא נמחה מגופן של ענבים במים כלל. וכן פירש רש"י ז"ל טעמו ולא ממשו שנזכר בגמרא. וכתב רש"י ז"ל דמדקאמר רבא הכא לטעם כעיקר דבקדשים אסור משמע דלית ליה טעם כעיקר בחולין אלא מדרבנן וכדמפרש ואזיל דאלו מדאורייתא ברובא בטיל. והכי נמי שמעין לר' יוחנן דאמר בפרק בתרא דע"א כל שטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו והא דילפי ליה בפסחים מנזיר משרת ליתן טעם כעיקר סבירא להו לאמוראי בתראי אסמכתא בעלמא הוא ולא למילף הוא דהוה להו נזיר וגיעולי עו"ג שני כתובין הבאין כאחד אי נמי גיעולי עו"ג שני כתובין הבאין כאחד נמי גיעולי עו"ג חידוש הוא כדאמרין התם ומשרת להיתר מצטרף לאיסור. והכי נמי משמע לקמן בפרק כל הבשר גבי טיפת חלב שנפלה על גבי חתיכה דאמר אביי שמע מינה טעמו ולא ממשו דאורייתא דגמרינן מבשר בחלב ואמר ליה רבא דרך בישול אסרה תורה דאלמא סבירא ליה טעמו ולא ממשו לאו דאורייתא ואביי ורבא הלכה כרבא בר מיע"ל קג"ם. וזו אינה מהם. עד כאן דברי הרב ז"ל. ויש עוד להביא ראיה לדבריו מהא דתניא בפרק אלו עוברין שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שני סאין אחד של חולין ואחד של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר שאני אומר ואם איתא על כרחין דאורייתא היא כיון דאיכא אכילת פרס דאורייתא אמאי אומר שאני אומר ואם איתא על כרחין דאורייתא היא כיון דאיכא נתינת טעם. אלא לאו שמע מינה טעם כעיקר לאו דאורייתא. ועוד דאמרין בירושלמי דמסכת ערלה בפרק שני ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל נותנין טעמים אין לוקין עליהן חוץ מנותן טעם של נזיר. והא דאמרין בפרק כל הבשר לאסור צירן ורוטבן. כשהן בפני עצמן קאמר והיינו דלא ילפי ליה רבנן ולא ר"ע (דף קא) מהטמאים. ואע"ג דעובדא דרב מרי בר רחל דאימלח ליה בשר שחוטה בהדי בשר נבילה בלוע היה ואסר ליה רבא וא"ל הטמאין לאסור צירן ורוטבן. לאו למימרא דכעין ההוא עובדא הוה דאורייתא אלא הכי קאמר ליה צירן אסור דבר תורה אפילו אותו שיוצא על ידי מליחה דציר היינו אותו שיוצאה על ידי מליחה דלאו זיעה בעלמא הוא כציר של דגים ונוח הוא לבלוע כשומן ואפילו נמלחו שניהם בכלי מנוקב וכיון שכן הוה ליה כבשר שחוטה שנתבשל עם בשר נבילה שאסור מדרבנן מיהא. כך נראה לי לישב לפי דברי רש"י ז"ל אבל רבנו תם ז"ל אומר דטעם כעיקר דאורייתא כמין בשאינו מינו כדגמרינן ליה בפרק אלו עוברין ממשרת ומגיעולי נכרים ולא חידוש הוא כמו שכתב רש"י ז"ל דר"ע דילף מגיעולי נכרים הא קאמר התם דגיעולי נכרים לאו חידוש הוא דלא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלא פגמה ואע"ג דאמר ליה רבנן אפילו בת יומא אי אפשר דלא פגמה פורתא לא סבירא ליה לר"ע הכי כדאיתא התם. ומה שכתב ז"ל דהוה להו משרת וגיעולי נכרים שני כתובין הבאין כאחד לא נהירא לרבנן דסבירא להו דגיעולי עו"ג חידוש הוא הא ליכא אלא חד קרא לטעם כעיקר דגיעולי נכרים לחדושו בא. ולר' עקיבא הא איצטריך ליה משרת להיתר מצטרף לאיסור. ולטעם כעיקר ליכא אלא חד קרא דגיעולי עו"ג. ומאי דקאמר נמי דאסמכתא הא לא משמע הכי דר"ע דילף להיתר מצטרף לאיסור ממשרת ודאי ללקות מן התורה קאמר והוא הדין לרבנן דילפי מינה לטעם כעיקר היינו ללקות מן התורה. והא דאמר רבא בפרק כל הבשר דרך בישול אסרה תורה דיחוי בעלמא היא ולומר דמבשר בחלב ליכא למילף הכי מכל מקום ממשרת או מגיעולי נכרים ילפינן לה. והא דאמר רבא הכא דבקדשים אסור הוא הדין לחולין אלא משום דקאי בקדשים דהיינו זרוע בשלה נסיב ליה הכין. והא דאמר ר' יוחנן טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו יש אומר דהיינו טעמא דלר' עקיבא דילף מגיעולי עו"ג או מבשר בחלב לאביי משום דלא הוה אלא מה מצינו. וכן לרבנן גמרי מק"ו דנזיר משום דאין מזהירין מן הדין. ונראה שזו היא סברתו של הראב"ד ז"ל באיסור מהו שלו. וכן דעת מקצת מרבנותינו בעלי התוספות ז"ל. ובשם רבנו יצחק ז"ל אמרו דטעמו ולא ממשו דאמר ר' יוחנן דאין לוקין עליו היינו כשאין ממשו של איסור כזית בכדי אכילת פרס הילכך אין לוקין עליו אבל איסורא מיהא איכא דחצי שיעור דאורייתא. אבל טעמו וממשו כגון שיש כזית בכדי אכילת פרס אסור ולוקין עליו. ולדידי קשיא לי דהא אביי הוא דאמר טעמו ולא ממשו דאורייתא בפרק כל הבשר ואיהו משמע דסבירא ליה כזית בכדי אכילת פרס לאו דאורייתא מדגרסינן בפרק אלו עוברין א"ל אביי וכל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור והתניא המקפה של תרומה וכו' ודחינן מאי כזית דאיכא כזית בכדי אכילת

פרס. ואקשינן ליה וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא והתניא שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו אני אומר חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך תרומה נפלה ואי אמרת כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא היאך אמרינן שאני אומר אלמא לא משמע ליה לאביי כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא ומינה דטעמו ולא ממשו לאו היינו שאין בו כזית בכדי אכילת פרס. ויש לי לומר דדילמא לבתר דשמעה סברה וההיא דטעם כעיקר דיליף מבב"ח לבתר דשמעה לההיא דכזית בכדי אכילת פרס אמרה והא דגרסינן בירושלמי כל נותני טעמים אין לוקין עליהן חוץ מאיסורי נזיר דמייתי מינה ראייה לדברי רש"י ז"ל יש דוחין דההיא במין במינו דלכולי עלמא מין במינו לרבנן חד בתרי בטיל מדאורייתא. ואין דבריהם מחוורין דהא דומיא דאיסורי נזיר קאמר ואיסורי נזיר מין בשאינו מינו הן. ובתוספות דחו חוץ מאיסורי נזיר ומאי דילפינן מיניהו קאמר דהיינו מין בשאינו מינו וגם זה דחוק. וההיא דשתי קופות נמי דמייתי ראייה לדברי רש"י ז"ל דחו לה דההיא דמין במינו היא דמדאורייתא חד בתרי בטיל. ותדע דעלה אמר ריש לקיש בפרק הערל והוא שרבו חולין על התרומה ור' יוחנן אמר אע"פ שלא רבו ואי מין בשאינו מינו יסלק. ואם תאמר אי במינו היכי פרכינן ואי אמרת כזית בכדי אכילת פרס מדאורייתא אמאי אמרינן שאני אומר דהא במין במינו ליכא מאן דאמר כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא דהא ברוב בטיל. יש לומר דהכי קאמר אם איתא דכזית בכדי אכילת פרס בשאינו מינו דאורייתא אף במינו הוה לן להחמיר מדרבנן בדכוותה ולא נימא שאני אומר כן תירץ הרב בעל התרומות ז"ל ולעולם טעם כעיקר דאורייתא. ותדע לך מדאמרינן בזבחים פרק התערובות אמר רבה אמור רבנן ברובא אמור רבנן בטעמא מין במינו ברובא מין בשאינו מינו בטעמא וההוא וודאי מדאורייתא קאמר דאי מדרבנן אפילו מין במינו בעיא ששים וכדאמר רבא בפרק גיד הנשה מין במינו דלא יכיל למיקם אטעמיה בששים. אלא ודאי התם מדאורייתא קאמר ואפילו הכי קאמר מין בשאינו מינו בטעמא. וגם הראב"ד ז"ל כ"כ דטעם כעיקר דאורייתא במין בשאינו מינו ולא אמרו חד בתרי בטיל אלא במין במינו אלא דבמין ושאינו מינו לענין מלקות פעמים לוקה פעמים אינו לוקה כיצד כזית בכדי אכילת פרס כל שאוכל כזית מן האיסור לוקה לדברי הכל פחות מיכן אסור ואין לוקין עליו לדברי הכל דילפינן ליה מנזיר לרבנן או מגיעולי נכרים לר' עקיבא ואין מלקין לא על היקשות ולא על קל וחומר. וכן כתב גם ממשו של הרב בעל הלכות ז"ל דטעמו ולא ממשו דאורייתא וקמיתו מדר' יוחנן דאמר טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו. ואם איתא דאיסורא נמי דאורייתא ליכא אינו לוקה צריכא למימר והרמב"ן ז"ל כתב כדברי רש"י ז"ל וכתב דמדאורייתא תרתי בעינן טעמו וממשו הא ממשו ולא טעמו כגון מין במינו ברוב היתר או טעמו ולא ממשו כגון מין בשאינו מינו שאין ממש האיסור לא בעין ולא (דף קב) במעורב אלא שנתבטל לגמרי כגון טיפת יין שנפלה במים ונתבטלה לעולם אין לוקין עליו ואינו אסור מדאורייתא אלא מדרבנן. וההיא דאמר רבה מין בשאינו מינו בטעמא בטעמו וממשו היא. ותדע דטעמו ולא ממשו לאמוראי בתראי לא פשיטא להו דהוה מדאורייתא כדיליף ליה בברייתא מאיסורי נזיר בפרק אלו עוברין דהא בפרק כל הבשר ספוקי מספקא להו ואביי גופיה לא הוה גמיר לה אלא מבב"ח שלא כסוגיא דפסחים. ומיהו נראה דהא לאו ראייה הוא דילמא אביי אכתי לא הוה שמיצא ליה ברייתא דפרק אלו עוברין ובעא למילף מבשר בחלב ליה ברייתא דפרק אלו עוברין ובעא למילף מבשר בחלב ודחי ליה רבא דאי מהא לא תגמר דחידוש הוא ודרך ביטול אסרה תורה ולעולם רבא טעם כעיקר דאורייתא סבירא ליה וכברייתא דפרק אלו עוברין מכל מקום לענין פסק הלכה אנו על מי נסמך בא נסמך על רבנו תם ורבנו יצחק ובעל ההלכות והראב"ד ז"ל שרבים הם ואמרו להחמיר בשל תורה.

מכאן הבין הב"י שהרשב"א סובר שטעם כעיקר דאורייתא והקשה על רבינו ירוחם הכותב כי הרשב"א סובר כרש"י. יש מיישבים כי רבינו ירוחם כתב זאת אחרי שהרשב"א חזר בו כדמשמע בתשובות הרשב"א סימן תצ"ו וכפי שהבאנו לעיל או שהרשב"א כתב מה שכתב כאן רק לחומרא ולא מעיקר הדין וכפי שכתבנו לעיל שיש מתרצים ע"פ זה מדוע הרשב"א התיר לסמוך על גוי מסל"ת שאינו נאמן בדאורייתא.

הרמב"ן והרשב"א מחדשים גדר חדש ב"טעמו ולא ממשו" שכן הרמב"ן שם כותב בתחלת דבריו: "פי' טעם כעיקר כגון שלא נתערב שם גופו של איסור דומיא דענבים ששרה אותם במים ויש במים טעם יין שאין שם יין כלל, אי נמי יש בו יין אלא שאבד במיעוטו כגון טפת יין שנפל למים ואין בו מראה יין דממשו אבד, וכגון בשר בחלב שנתן הבשר טעם בחלב או החלב בבשר, וזהו טעמו ולא ממשו שהוזכר בתלמוד, ובקדשים אסור שרואין אם נתן אותו איסור טעם גדול בהיתר כאלו נמחה שם ממשו של איסור כזית אסור ולוקין עליו, וכן בנזיר רואין אם נתנו הענבים טעם גדול במים כרביעית יין ושתה בתוך השעור לוקה ואע"פ שאין טעם זה מגופן של ענבים שהרי הם לפניך כמו שהיו".

ובהמשך דבריו כותב הרמב"ן: "אבל טעמו ולא ממשו הוא שאין שם ממש לא בעין ולא מעורב אלא שנתבטל לגמרי כמו שפירשתי למעלה וכן רש"י ז"ל מפרש".

הרשב"א בתורת הבית שם מסביר: "פירוש טעם כעיקר כגון שלא נתערב שם גופו של איסור אלא טעמו בלבד וכדתיא משרת ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין חייב יש בו יין אלא שאבד במיעוטו בתוך המים עד שאין בו מראה יין וכגון בשר שנפל לתוך יורה של חלב ונתן הבשר טעם בחלב והחלב בבשר וכדאמרין בפרק אלו עוברין בשר בחלב לאו טעמא בעלמא הוא ואסור. ובפרק כל הבשר גבי טיפת חלב שנפלה על גבי חתיכה אמר אביי שמע מינה טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא כלומר דגמרינן מבשר בחלב דטעמו ולא ממשו דבחלב אין יכול להיות ממשו של בשר אלא טעמא ואע"כ אסור אבל בבשר איפשר להיות ממשו של חלב שגוף החלב נבלע הוא בתוך הבשר. וכן גיעולי נכרים שאין שם אלא טעם האיסור שנבלע בכלי ולא ממשו".

עוד כתב הרשב"א בהמשך דבריו שם: "והרמב"ן ז"ל כתב כדברי רש"י ז"ל וכתב דמדאורייתא תרתי בעינן טעמו וממשו הא ממשו ולא טעמו כגון מין במינו ברוב היתר או טעמו ולא ממשו כגון מין בשאינו מינו שאין ממש האיסור לא בעין ולא (דף קב) במעורב אלא שנתבטל לגמרי כגון טיפת יין שנפלה במים ונתבטלה לעולם אין לוקין עליו ואינו אסור מדאורייתא אלא מדרבנן. וההיא דאמר רבה מין בשאינו מינו בטעמא בטעמו וממשו היא".

הר"ן בענין זה כותב (בפי' לרי"ף שם): "ולענין מין בשאינו מינו כל היכא שנתערב גופו והייב טעמא אפילו באלף אסור מדאורייתא דאמר רבא בפרק התערובת (זבחים עט.) מין בשאינו מינו בטעמא ובודאי מדאורייתא קאמר דומיא דמאי דקאמר מין במינו ברובא ושמע מינה דמין שנתערב בשאינו מינו בגופא ובטעמא אפילו באלף אסור מדאורייתא ואי איכא כזית בכדי אכילת פרס לוקה כדאיתא בפי' אלו עוברין ואי ליכא כזית בכדי אכילת פרס אסור מדאורייתא מיהו אין לוקין עליו ואי לא יהיב טעמא שיעורא בששים. והיכא שנתערב בדבר טעמו ולא ממשו היינו טעם כעיקר שלפי שיטת ר"ת ז"ל הוא מדאורייתא ולפי שיטת רש"י ז"ל מדרבנן".
משמע שהר"ן מסכים עם הגדרת הרמב"ן והרשב"א.

הב"י הבין שהר"ן הסביר את דברי ר' יוחנן במסכת עבודה זרה דף סז): "כל שטעמו וממשו אסור (לוקין) ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו" כמתייחסים למקרה שגוף האיסור נמחה ונבלע בתבשיל ועל כך אומר ר' יוחנן שבכל מקרה יש איסור דאורייתא אלא שאם האיסור ניכר (ממשו) לוקים ואם אינו ניכר אין לוקים ואילו מחלוקת הראשונים בענין טעם כעיקר עוסקת בטעם איסור כשאין גוף האיסור בתבשיל.
הב"י מקשה על הר"ן מדברי רש"י ותוס' בסוגיית טעם כעיקר ששניהם קישרו את דברי ר' יוחנן הנ"ל לשאלת האם טעם כעיקר דאורייתא.

הב"י מביא את דברי הרשב"א ב"תורת הבית" הנ"ל ומדייק ממנו: "נראה מדבריו שאף על פי שנתערב שם גופו של איסור כל שנמחה ואין ממשו נמצא כגון יין שאבד ממשו מחמת מיעוטו קרי ליה לא נתערב שם גופו של איסור אלא טעמו בלבד ואפשר שלזה נתכוין הר"ן ז"ל אבל לא משמע כן מדבריו ז"ל שם".

הב"ח שם מסביר את הר"ן באופן אחר כך שלא תקשה קושיית הב"י ע"ש.

הרמב"ם יד החזקה - הלכות מאכלות אסורות פרק טו הלכה ב' כותב:
"כיצד חלב הכליות שנפל לתוך הגריסין ונמוח הכל טועמין את הגריסין אם לא נמצא בהן טעם חלב הרי אלו מותרין ואם נמצא בהם טעם חלב והיה בהן ממשו הרי אלו אסורין מן התורה נמצא בהן טעמו ולא היה בהן ממשו הרי אלו אסורין מדברי סופרים:
(ג) כיצד הוא ממשו כגון שהיה מן החלב כזית בכל שלש ביצים מן התערובת אם אכל מן הגריסין האלו כשלש ביצים הואיל ויש בהן כזית מן החלב לוקה שהרי טעם האיסור וממשו קיים אבל פחות משלש ביצים מכין אותו מכת מרדות מדבריהם וכן אם לא היה בתערובת כזית בכל שלש ביצים אע"פ שיש בהן טעם חלב ואכל כל הקדירה אינו לוקה אלא מכת מרדות".

מכאן מבין הב"י שהרמב"ם סובר כי טעם כעיקר מדרבנן שהרי הרמב"ם פוסק ש"נמצא בהן טעמו ולא היה בהן ממשו הרי אלו אסורין מדברי סופרים" בלבד וכן אם יש כזית בכדא"פ לוקה לפי הרמב"ם רק אם אכל את כל הפרס שאז לא צריך לדין טע"כ כיוון שאכל כזית שלם מהאיסור עצמו.

הב"י אומר שנראה לו גם ברש"י שאם יאכל כזית שלם יתחייב, אבל, יש שיטות בראשונים שכיוון שטע"כ מדרבנן - גם אם יאכל כזית מהאיסור אינו לוקה מדאורייתא וכן כתב המדרכי בשיטת רש"י (מדרכי ע"ז אמצע סימן תתנ"ד): "כל שטעמו ולא ממשו אסור - פרש"י דטעם האיסור שישנו בהיתר אין אסור מן התורה אפילו אכל כל כך מן ההיתר עד שאכל כזית מן האיסור בתוך כדי אכילת פרס, דמן התורה אינו אסור אלא איסור שהוא בעין ולא טעם הנבלע ממקום אחר דטעם כעיקר לאו דאורייתא בחולין אלא בקדשים"...

יש חולקים על הב"י גם בהבנת הרמב"ם ויש מהם שסוברים שהרמב"ם סובר שטעם כעיקר מדאורייתא ומסבירים אחרת את המושג טע"כ לדעת הרמב"ם (ע' למשל חי' הגר"ח הלוי על הרמב"ם).

עד כאן עסקנו בסוגיית טעם כעיקר מדאורייתא או מדרבנן. יש מחלוקת תנאים בין ר' יהודה ורבנן במין במינו שלר' יהודה לא בטל ולרבנן בטל. לרבנן בטל אפי' ברוב מן התורה כיוון שלא שייך לדבר על נתינת טעם של מין במינו.

נחלקו הראשונים כמי לפסוק במחלוקת זו: רש"י במסכת חולין דף קט עמוד א באמצע ד"ה "תו לא מיד" אומר: "והחתיכה עצמה נעשית נבלה ואין מעילין שאר החתיכות לבטלה דכולן נאסרות ואפילו הן אלף דבא נמי קיימא לן כרבי יהודה דמין במינו לא בטיל דהא קם ליה רבי בשיטתיה ורב ושמואל נמי בשיטתיה קיימי דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כל איסורין שבתורה במינו במשאו ותניא כותייהו במסכת עבודה זרה (דף עג:) ואע"ג דאיפלוג עלייהו רבי יוחנן ור"ל התם ותניא נמי כוותייהו שמעינן לאביי ורבא דבתראי הו דקמו כרב ושמואל דאיתמר חלא לגו חמר' כו' במסכת עבודה זרה (דף סו) ובפסחים (דף לו) נמי פסק רבא הלכתא כרב דמין במינו במשאו דאמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו במשאו ומפרשין טעמא במינו במשאו רב לטעמיה דאמר כל איסורין שבתורה במינו במשאו ובשלא במינו גזר רב דחמץ אטו מינו משום דלא בדילי אינשי מיניה ואחו לזלוזלי ביה שמע מינה בתרוייהו הלכה כר' יהודה בין באפסר לסוחטו אסור וכולה נעשית נבלה בין במין במינו לא בטיל".

על כך חולקים התוספות מסכת חולין דף צז עמוד א בד"ה אמר רבא ואומרים: "ור"ת אומר דכל זה אינו ראיה דאין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי ולא כרב ושמואל דהלכה כרבי יוחנן לגבי רב כדאמר בריש ביצה (דף ד:) וגבי שמואל כדאמר במי שהוציאוהו (ערובין מז:): ורבי יהושע בן לוי נמי אית ליה לקמן (צח.) בשמעתין דמין במינו נמי בטיל דיליף מזרוע בשלה דהוי מין במינו ורבי יהושע בן לוי בר סמכא הוא והלכה כמותו בכל מקום ואפילו לגבי ר' יוחנן

כדמשמע בפרק בתרא דמגילה (דף כז.) דאמר רב פפי משמיה דרבא מבי כנישתא לבי רבנן שרי
מבי רבנן לבי כנישתא אסור ורב פפא משמיה דרבא אמר איפכא וקאמר התם כוותיה דרב פפי
מסתברא דאמר רבי יהושע בן לוי בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש ואע"ג דרבי יוחנן פליג
עליה כדאיתא התם מייתי ראייה מר' יהושע בן לוי ומיהו ר"ת בעצמו היה דוחה דהא דפליג רבי
יוחנן התם דקאמר את הבית הגדול בית שמגדלין בו תפלה אף שמגדלין בו תפלה קאמר להכי
מייתי מרבי יהושע בן לוי דלרב פפא דאמר איפכא לא הוי לא כרבי יהושע בן לוי ולא כרבי
יוחנן ומ"מ יש ראייה דבסדר תנאים ואמוראים פוסק הלכה כרבי יהושע בן לוי בכל מקום וההיא
דחמרא לגו חלא וחמרא חדתא בעינבי אומר ר"ת דאיכא לאוקומי בטבל ויין נסך דמודי בהו רבי
יוחנן כדאמרינן במסכת עבודה זרה (דף עג:) תדע דהא רבא גופיה אית ליה הכא דמין במינו
דליכא למיקם אטעמיה בס' ורבינו אפרים היה דוחה דהכא איירי בחמרא חדתא בעינבי וקרי ליה
מין במינו לפי שטעמם שוה ויש להם דין מין בשאינו מינו דהא רבא אזיל בפרק בתרא דמסכת
ע"ז בתר שמא ואין נראה לומר כן דכיון דאזל בתר שמא לא היה קורא אותו מין במינו ובהקומץ
רבה (מנחות כג.) נמי קאמר רבא קסבר רבי יהודה כל מין ומינו ודבר אחר כו' מכלל דרבא גופיה
לא סבירא ליה הכי ובפרק כל שעה (פסחים דף ל.) דאמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין
שלא במינו במשהו כרב לא גרס ר"ת במשהו כרב וכן משמע בה"ג שלא היה כתוב בספרים כרב
שכתב שם מדלא יהיב רבא שיעורא למילתיה ש"מ דאסור במשהו כרב ועל פי ה"ג מוגה
בספרים אלא גרסין אסור פי' בנותן טעם כרבי יוחנן דהתם ושם מפורש אמאי לא פסיק בהדיא
כו' יוחנן וכן פסק בשאלות דרב אחאי דרבא כרבי יוחנן ומ"מ לא היה ר"ת פוסק הלכה
למעשה לחמץ בפסח וכשהיו מוצאין חטה בתרנגולת רותחת בפסח היה מצריך להשהותה עד
אחר הפסח ואור"ת דאע"ג דתנן באהלות (פי"א מ"ז) בעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף
דברי ר"ש אפי' ילפינן איסור מטומאה דחשיב כמעוכל הא פליג התם ר' יהודה בן בתירא וקאמר
בעופות ובדגים מעת לעת ובשל תורה הלך אחר המחמיר ואפי' גרס במשהו כרב דילמא שאני
חמץ דחמיר טפי דעובר בבל יראה ולא בדילי מיניה ואע"ג דקא מפרש התם טעמא דקאמר רב
לטעמיה כו' רבא פסיק כרב ולא מטעמיה וטעמיה דרב משום דסבר בעלמא דמין במינו במשהו
וגזרין בפסח שלא במינו אטו מינו אבל לרבא אע"ג דבכל איסורין הוי בנותן טעם אפי' במינו
מחמיר לאסור בפסח במשהו אפי' שלא במינו ועוד דבספרים ישנים לא גרסין רב לטעמיה אלא
ה"ג והא רב ושמואל דאמרי תרווייהו כל איסורין שבתורה שלא במינו בנותן טעם ומשני רב גזר
בחמץ שלא במינו אטו מינו והא דלא חשיב חמץ בפסח בהדי טבל ויין נסך בברייתא דמסייע
לרבי יוחנן משום דטבל ויין נסך הוי שלא במינו בנותן טעם וחמץ אפי' שלא במינו במשהו ואף
רבי יהודה גאון פסק דוקא בחמץ קאי רבא כרב אבל בשאר איסורין הילכתא כרבי יוחנן ור"ל
ועוד הביא ר"ת ראייה דבפרק התערובת (זבחים עט:) בשמעתא דחרצן סבר רבי אליעזר בן יעקב
דמין במינו בטל ומשנת ראב"י קב ונקי וסתמא דגמרא נמי קאמר הכי בשלהי ביצה (דף לח:) גבי
ר' אבא דאמר מי שנתערב לו קב חיטים כו' דקאמר שפיר עבדו דאחיכו עליה דמ"ש חיטים
בשעורין דלא דמין בשאינו מינו בטל חיטין בחיטין נמי נהי דלר' יהודה לא בטיל לרבנן מיבטל
בטיל משמע דהכי הלכתא ולהכי אחיכו עליה אע"ג דר' יהודה מיירי התם מכלל דרישא רבנן
מ"מ רבנן התם לא איירי במין במינו ובה"ג של אספמיא פוסק דחתיכה בחתיכות בנ"ט ומילתא
דרבא דאמור רבנן בס' איתו לפסק הלכה ובקונטרס גופיה פסק בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף
סו.) גבי פלוגתא דאביי ורבא דהלכתא כר' יוחנן דסבר בנותן טעם ויין נסך דקאמר התם במשהו
אומר ר"ת דדוקא ביין שנתנסך לפני עבודת כוכבים דהא אמתניתין דיין ביין ומים במים קאי
ומים במים אי אפשר להיות אלא בנתנסך ובתשובת הגאונים [בכתב יד] רבינו יוסף ט"ע מצא
ר"ת יין נסך שנתנסך לפני עבודת כוכבים אסור בהנאה ואינו בטל אפילו באלף כמו ששנינו ואלו
אסורין ואיסורין בכל שהוא וכו' מכלל דסתם יינם ושאר איסורין חוץ מטבל ויין נסך בין במינו
בין שלא במינו בנותן טעם וקשה מתוספתא דקתני אגודמין עובד כוכבים שטעם מן הכוס
והחזיר לחבית אסור קדח במינקת ונפלה ממנו טיפה אסור מפני שטיפת יין אסורה ואוסרת בכל
שהוא משמע דסתם יינם אוסר בכל שהוא וי"ל דאתיא כר' יהודה דאמר מין במינו לא בטיל
וההיא דקנישקנין דקדים ופסיק עובד כוכבים אסור בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עב:) אע"ג
דלא מיתסר אלא טיפה הנוגעת בפיו דקסבר נצוק אינו חבור מדשרי בקדים ופסק ישראל יש
לפרש דהאי אסור דקאמר היינו דאסור לכתחלה לעשות דאין מבטלין איסור לכתחלה אי נמי
למ"ד מין במינו בכל שהוא קאמר דאסור".

הרא"ש מסכת עבודה זרה פרק ה סימן כט מביא מחלוקת זו:

"[דף עג ע"ב] זה הכלל מין במינו במשהו רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל איסורין שבתורה במינו במשהו. שלא במינו בנותן טעם. רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו כל איסורים שבתורה בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם חוץ מבל ויין נסך דבמינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם. רש"י כתב בפ' כל הבשר (דף קט א) דק"ל כר' יהודה דאמר מין במינו לא בטיל דהא קים ליה רבי בשיטתיה דאמר נראין דברי ר' יהודה. ורב ושמואל נמי סברי הכי ותניא כוותיהו. ואע"ג דפליגי עלייהו רבי יוחנן ור"ל ותניא נמי כוותיהו. שמעינן להו לאביי ורבא דאינון אמוראי בתראי דקיימי כרב ושמואל בפלוגתא דחלא לגו חמרא (לעיל דף סו א) ובפרק כל שעה (דף ל א) נמי פוסק רבא הלכתא כרב דאמר חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו במשהו. ומפרש התם רב לטעמיה דאמר כל איסורים שבתורה במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם. וגזר רב נחמן שלא במינו אטו במינו מום דלא בדילי אינשי מיניה. וקשה לר"ת דאם כן יקשה דרבא אדרבא דבפרק גיד הנשה (דף צז ב) קאמר רבא מין במינו דליכא למיקם אטעמא בס'. והאי דפליגי אביי ורבא לעיל בחמרא חדתא וענבי חמירא דחיטי וחמירא דשערי. מיירי בטבל ויין נסך. תדע מדלא נקט אלא הני. והא דפסיק רבא בחמץ בין במינו ובין שלא במינו במשהו כרב. איכא למימר כרב ולאוי לגמרי מטעמיה. דרב סבר כל איסורין שבתורה במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם וגזר חמץ שלא במינו אטו במינו. אבל רבא סבר כל איסורים שבתורה בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם. ובחמץ דלא בדילי מיניה החמירו חכמים לאוסרו במשהו. ורבינו תם פוסק הלכה דכל איסורים שבתורה בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם*. והביא ראיה מפיסקא דרבא דפרק גיד הנשה. ועוד כי דברי ר' יוחנן עיקר בכולא תלמודא כנגד רב ושמואל כדאמר בריש י"ט [דף ד ב] רב ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן. ובפרק מי שהוציא והו (דף מז ב) מוכח דר' יוחנן ושמואל הלכה כרבי יוחנן ועוד ראיה מריב"ל דאמר (חולין דף צח א) כל איסורין שבתורה בששים וליף מזרוע בשלה דהוה ליה מין במינו. וריב"ל בר סמכא הוא. דבסדר תנאים ואמוראים פסק הלכה כמותו בכל מקום ועוד ראיה מר' אליעזר בן יעקב דסבר מין במינו בטל בשמעתא דחרסן של זב וזבה בזבחים פרק התערובת (דף עט ב) ומשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי. ועוד ראיה מסתמא דתלמודא בשילהי י"ט (דף לח ב) דאמר מי שנתערב לו קב חיטין בעשרה קבין חיטין וכו' קאמר שפיר עבור דאחיכו עליה דמ"ש חיטין בשעורין דלא דמין בשאינו מינו בטל וכו' לרבנן מיבטל בטל ושפיר עבור דאחיכו עליה. מכלל דהלכתא כרבנן. ובמנחות פרק הקומץ רבה (דף כג א) קאמר רבא קסבר ר' יהודה כל מין במינו ודבר אחר וכו' מכלל דאיהו לית ליה. ואף רבינו יהודאי גאון פסק כן. דשאלו מקמיה כל איסורים שבתורה במשהו כרב ושמואל או בנותן טעם כרבי יוחנן ור"ל. והשיב מדאיצטריך ליה לרבא למימר הלכתא בחמץ בין במינו בין שלא במינו במשהו כרב. בהא נימא הלכתא כרב. הא בשאר איסורים כרבי יוחנן ור"ל. ולא הבנתי ראיה זו דמשום שלא במינו הוצרך לפסוק כרב לאפוקי ממאן דפליג עליה התם. ואדרבה מן זו הביא רש"י ראיה דהלכה כרב אלא שדחינו אותו. והכי הלכתא דכל איסורים שבתורה **בס' חוץ מחמץ בפסח. והא דלא קאמר חוץ מטבל ויין נסך [וחמץ בפסח] בהך ברייתא דתניא כוותיה דר' יוחנן. משום דחמץ בפסח אפי' שלא במינו במשהו. וכן עמא דבר. ורב אלפס ז"ל פסק כרב ושמואל והעידו תלמידיו עליו שאחר כך מחק והגיה עליו הלכה כרבי יוחנן. וכן פסק במסכת חולין".

הר"ן (בפירושו לרי"ף על חולין בדף לד' מדפי הרי"ף) הוכיח מהסוגיא בחולין שפוסקים שמין במינו בטל וז"ל הר"ן שם: "ומדאמר רבא דמין במינו משערין בששים משמע דס"ל לרבא דכל איסורין שבתורה אפילו במתן בששים ורב אשי נמי משמע דהכי ס"ל מדאמרינן לקמן בההוא זיתא דתרבא שנפל לדיקולא דבישרא דסבר רב אשי לשעוריה במאי דבלעה דיקולא והרי חלב בהדי בשר מין במינו הוא דאמרינן בגמרא בסוף פירקין אכל חלב מן החי מן הטרפה חייב שלש כלומר משום חלב ומשום בשר מן החי ומשום בשר מן הטרפה אלמא חלב בשר איקרי וכיוון דלרבא לרב אשי דבתראי ניהו ס"ל דמין במינו בששים וזה שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב בפרק כל הבשר דקיי"ל כר' יהודה דמין במינו לא בטיל".

הרי"ף על מסכת עבודה זרה דף לו ע"ב כותב: "רב ושמואל דאמרי תרויהו כל איסורין שבתורה במינן במשהוא, ושלא במינן בנותן טעם, ור' יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרויהו כל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם, חוץ מטבל ויין נסך במינן במשהו ושלא במינן בנותן טעם, איכא מרבואתא מאן דפסק הילכתא כר' יוחנן וריש לקיש, דקימא לן דכל רב ור' יוחנן ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, ואיכ' מאן דאמר אע"ג דכל רב ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, הכא קימא לן כרב ושמואל, ומיסתברא כותיהו דהא פלוגתא דאביי ורבא בחמירא דחיטי וחמירא דשערי ברב ושמואל שיכא".

הר"ן על הרי"ף שם בד"ה "חוץ מטבל" כותב: "ולענין הלכה בפלוגתייהו דרב ושמואל ור' יוחנן וריש לקיש קי"ל כר' יוחנן ור"ל משום דפלוגתייהו תליא בפלוגתא דרבנן ור' יהודה ומשום רבן גמליאל דאיהו אמר משמיה דאין דם מבטל דם משום דמין במינו לא בטיל כדאיתא בפ' התערובות ורבנן פליגי עליה וסבירא להו בטיל וקמו להו ר' יוחנן ור"ל כרבנן וקי"ל כוותייהו דרבים נינהו ור' יהודה נמי מדנפשיה כוותייהו ס"ל דבזבחים אמרינן הא ידיה הא דרביה דתניא ר' יהודה אומר משום רבן גמליאל אין דם מבטל דם ועוד דבכל מקום רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן כדאיתא בפרק מי שהוציאנהו ועוד דרבא כרבי יוחנן ס"ל דאמר בפרק גיד הנשה אמור רבנן בששים מין במינו דליכא למיקם אטעמא בששים וריב"ל נמי הכי ס"ל דאמר כל איסורין שבתורה בששים וילפינן לה מזרוע בשלה וזרוע בשלה מין במינו הוא. והראב"ד ז"ל הביא עוד ראיה לדבר מעובדא דההוא זיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבישרא וסבר רב אשי לשעוריה במאי דבלעה קדרה כדאיתא בפרק גיד הנשה אלמא מין במינו בטל דהא חלב ובשר מין אחד הם מדאמרינן בס"פ גיד הנשה דאכל חלב חי מן הטרפה חייב שלש כלומר משום חלב ומשום בשר מן החי ומשום בשר מן הטרפה אלמא חלב בשר איקרי והרב אלפסי ז"ל כתב בתחלה בהלכותיו דהלכה כרב ושמואל דפלוגתייהו דאביי ורבא בחמירא דחיטי וחמירא דשערי וחלא דחמרא וחלא דשיכרא כדאיתא לעיל בפירקין ברב ושמואל שיכא ואח"כ העידו תלמידיו שחזר בו וציזנהו לתקן שהלכה כרבי יוחנן וריש לקיש והנהו דחמירא דחיטי וחלא דחמרא לא מסייעי להו לרב ושמואל דאיכא לאוקמינהו בטבל ויין נסך דחלא וחמירא שייכא בהן וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפט"ו מהלכות מאכלות אסורות וכן כתב רש"י ז"ל בפירקין גבי עכברא דנפיל בשיכרא אע"פ שבפרק כל הבשר פסק כשמואל".

מעירים בהגהה בצד דברי הר"ן האלו כי ברש"י שלפנינו כתוב אחרת.

באשר לפסק הרמב"ם המצויין בדברי הר"ן כוונתו לדברי הרמב"ם שם בהלכה א': "דבר אסור שנתערב בדבר מותר מין בשאינו מינו בנותן טעם ומין במינו שאי אפשר לעמוד על טעמו יבטל ברוב" וכן שם בהלכה ו': "מין במינו שאי אפשר לעמוד על הטעם שיעורו בששים או במאה או במאתים" אשר בהם נאמר כי מין במינו מתבטל.

הריב"ש בתשובה בסימן שמש כותב: "ומה שבא בלשונך, כי ראית המתירין, באשר הוא מין בשאינו מינו, והוא בנותן טעם; וכן אמרת שנית במקום אחר; נראה מדעתם, דאם היה מין במינו, היה אסור במשהו, ואין הלכה כן. כמו שהסכימו האחרונים ז"ל, דלא קי"ל כרבי יהודה, דס"ל: מין במינו לא בטיל, ודחו פסקו של רש"י ז"ל, שפסק (חולין ק"ט) כרבי יהודה".

הטור ביורה דעה סימן צח מביא מחלוקת זו: "ומיהו פירש ר"ת דמין במינו כיון שאינו נותן טעם מן התורה בטל ברוב אלא שחכמים הצריכו ס' ... ורש"י פירש דמין במינו לא בטיל כלל אפי' באלף ... וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברת ר"ת".

בענין המחלוקת הקודמת שעסקנו בה בענין אם טעם כעיקר דאורייתא אומר הטור בשם ר"ת: "ושלא במינו אסור מן התורה עד ס' אלא שאין לוקין עליו עד שיהא בו כל כך מן האיסור עד שיהא בתוך כל ד' ביצים מן ההיתר כזית מן האיסור ואז חייב על כל כזית וכזית ממנו" ובשם רש"י: "ורש"י פירש דמין במינו לא בטיל כלל אפי' באלף ומין בשאינו מינו אינו אלא דרבנן ולדידיה תולין להקל מספק במין בשאינו מינו" וכ': "וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברת ר"ת". נפקא מינה מהשאלה אם האיסור דאורייתא או דרבנן עשויה להיות במקרה של ספק, אלא, שהגמרא (חולין צז:) אומרת ביחס לכחל על אף שאיסורו מדרבנן: "אמר רבי יצחק בריה דרב משרשיא וכחל עצמו אסור ואי נפל לקדרה אחרת אוסר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא איבעיא לן כי משערין בדידיה משערין או במאי דנפק מיניה משערין פשיטא דבדידיה משערין דאי במה דנפק מיניה מנא ידעין" ומכאן שמחמירים גם בספיקות באיסורים דרבנן.

למרות זאת מצא הרשב"א בתורת הבית (בית הרביעי - השער הראשון) נפקא מינה בספק בין איסור דרבנן לאיסור דאורייתא: "והילכך (כיוון שמחמירים כר"ת שטעם כעיקר דאורייתא) חתיכת נבלה וכיוצא בה שנפלה לקדירה של ירקות או בשר שנפל לקדירה של חלב או בהיפך וכן כף חולבת בת יומה שניער בה קדירה של בשר או בהיפך וקודם שהספיק לשער אם יש בו כדי לבטל טעמו נשפך או נאבד קצתו אסור מספק דהוה ליה ספיקא דאורייתא לחומרא אבל אם חתיכת נבלה נפלה לקדירה של בשר שחוטה ויש בחתיכות של היתר כדי לבטלה ברוב ונאבד או ניטל קצתו קודם שעמדנו על בירור שיעורו הרי זה מותר לדברי כולם וכן בכל מין ומינו דמין ומינו לדברי הכל בטל ברוב דבר תורה אלא שהחמירו עליו מדבריהם להצריך בו ששים כאיסורי תורה. וספיקא דרבנן לקולא".

את הקושיא מכחל שהחמירו בו על אף שאיסורו מדרבנן מיישב הרשב"א שם: "ומכל מקום כשההיתר והאיסור בפנינו ואי אפשר לעמוד על עיקר אע"פ שהוא מאיסורין של דבריהם אסור והולכין בו להחמיר שהרי כחל מדרבנן ואפילו הכי אמרו דבדידיה משערין משום דמאי דנפק מיניה לא ידעין".

אותה נפקא מינה כותב הר"ן על הרי"ף בחולין לה: מדפי הרי"ף סד"ה "גרסינן בגמרא" (אלא שהר"ן כותב את הנפק"מ במקרה הפוך כיוון שהר"ן פסק כרש"י שטע"כ דרבנן): "וכיון שכבר כתבנו שדברי רש"י ז"ל נראין עיקר נפקא מינה שאם נפלה חתיכה של נבלה לתוך הקדרה ופלטתה ונשפך הרוטב דאין אנו יודעין אם היה בו ששים או לאו תולין להקל ככל איסורין של דבריהם, דאע"ג דלעיל אמרנן גבי כחל דבכוליה משערין דאי במאי דנפק מיניה מנא ידעין דמשמע דלחומרא אזלינן - הני מילי בדבר שאי אפשר לעמוד עליו דאי אזלינן לקולא יהו כל האיסורין בספק וכל אחד ואחד ישער במה שנראה בעיניו ולפיכך ראו חכמים להשוות מידותיהן אבל במה שאינו בא אלא באקראי בעלמא כגון אם נשפך הרוטב וכיוצא בדברים הללו אזלינן לקולא".

נפקא מינה זו אומר גם הרא"ש (חולין פ"ז, ל"א): "והשתא לפסק רבינו תם אם נשפך הרוטב ואינו ידוע אם היה בו ששים הוי ספיקא דאורייתא ואסרינן ליה. ולפסק רש"י הוי ספיקא דרבנן ושרי".

לפי כל הנ"ל פוסק הטור: "ונפקא מינה אם נתערב מין במינו ונשפך בעניין שאין יכולין לעמוד עליו לשער אם נתבאר שהיה רובו היתר מותר דספיקא דרבנן תולין להקל ואם לא נתבאר שרובו היה היתר אסור ואם נתערב בשאינו מינו ונשפך אסור דספיקא דאורייתא לחומרא" ובהמשך כתב: "וה"מ שאינו לפנינו כגון שנשפך אבל אם הוא לפנינו אלא שאינו בקי לשער אפי' מדרבנן אין תולין להקל הלכך כחל אע"פ שהוא דרבנן צריך ס' כנגד כולו ורש"י פירש דמין במינו לא בטיל כלל אפי' באלף ומין בשאינו מינו אינו אלא דרבנן ולדידיה תולין להקל מספק במין בשאינו מינו וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברת ר"ת".

חידוש נוסף מחדש הרשב"א ב"תורת הבית" ע"פ דברי רבא במנחות דף יז עמוד א (שהובאו גם בחולין) לשיטת ר' יהודה הסובר שמין במינו לא בטל: "אמר רבא, קסבר רבי יהודה: כל שהוא מין במינו ודבר אחר סלק את מינו כמי שאינו, ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו". לפי זה אומר הרשב"א: גם לדין דס"ל דמין במינו בטל מדאורייתא ומין בשאינו מינו לא בטל מדאורייתא נאמר הפוך שבתערובת מין ומינו ושאינו מינו נסלק את שאינו מינו כאילו אינו ומינו רבה עליו ומבטלו ותהיה כאן תערובת של מין במינו אשר בה אנחנו מקילים בספק כאשר נשפך.

אומר הרשב"א: "ויראה לי שאם נפל לתוך מין ושאינו מינו הולכין בו להקל כל זמן שרבה ההיתר שהוא מינו עליו דהא לר"י קיימא לן במין ומינו ושאינו מינו רואין את מינו כמי שאינו והשאר שאינו מינו רבה עליו ומבטל והוא הדין והוא הטעם כאן דאומרינן רואין שאינו מינו כמי שאינו והשאר רבה עליו ומבטלו. ומכל מקום כשההיתר והאיסור בפנינו ואי אפשר לעמוד על עיקר אע"פ שהוא מאיסורין של דבריהם אסור והולכין בו להחמיר שהרי כחל מדרבנן ואפ"ה אמרו בדבדידה משערין משום דמאי דנפק מיניה לא ידעין" (תורת הבית הארוך ב"ד ש"א). כך כותב גם בתורת הבית הקצר: "ויראה לי שאם נפל לתוך מין ושאינו מינו רואין את שאינו מינו כמי שאינו ומינו רבה עליו ומבטלו כדרך שאמרנו רואין את מינו כמי שאינו להקל".

הטור הביא להלכה חידוש זה של הרשב"א: "וכתב הרשב"א שאם נתערב במינו ובשאינו מינו ונשפך רואים את שאינו מינו כאילו אינו ותולין לומר שמינו היה רוב ונתבטל כי היכי דאמרין רואין את מינו כאילו אינו להקל ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו למאן דאית ליה מין במינו לא בטיל".

הב"י שם מדגיש שאין כוונת הרשב"א והטור לומר שהספק הוא ממה הרוב ותולים לומר שהרוב הוא ממינו כפי שמשתמע מלשון הטור, אלא, ודאי שיש רוב ממינו וחידושו של הרשב"א הוא שהרוב שנמצא ממינו מבטל את האיסור למרות שנמצא שם גם אינו מינו.

על דברי הרשב"א הקשו האחוזנים: איך למד מר' יהודה על רבנן, שם ר' יהודה סובר מגזירת הכתוב שמין במינו לא בטל ועל כן שיך לומר שם: סלק את מינו כמי שאינו, אבל, ב"ד שמין בשאינו מינו ב"ט מדאורייתא לדין - סו"ס נותן האיסור טעם בשאינו מינו ואיך אפשר לטעון: רואים את שאינו מינו כאילו אינו, הלא ישנו ונותן טעם (מהרש"ל והש"ך כאן ס"ק ח').

הב"ח והט"ז כאן ס"ק ה' יישבו קושייתם ואומרים שסו"ס מהסוגיא של "רואים את מינו כאילו אינו" מוכח שצורת ההסתכלות שלנו כאשר נופלים מינו ואינו מינו בבית אחת היא שאנו רואים כאילו התערובת המותרת התערבה לפני שנפל הדבר שאינו מתבטל וכאילו כשהוא נפל כבר בוטלה התערובת.

הפר"ח כאן בס"ק ח' חלק גם הוא על דברי הרשב"א משום שהוא סובר שמה שמין במינו בטל מן התורה אינו אומר שהאיסור נהפך להיתר, וא"כ הטעם שנותנת התערובת של מין במינו במין הנוסף הוא טעם שמעורב בו טעם של איסור ואע"פ שטעם האיסור אינו מבורר לחודה (שהרי הוא מעורב בטעם מינו מההיתר) - מ"מ התורה אסרה כל תערובת של טעם איסור מין בשאינו מינו ואילו כשאיסור מתבטל בששים נהפך האיסור להיות כולו היתר ולכן בנידון הגמרא לר' יהודה שפיר שיך לומר ר' רואין את מינו כאילו אינו כיוון ששם הוא מקבל טעם רק מההיתר של השאינו מינו שביטל לגמרי את האיסור המעורב בו.

על כך חולקים הכרתי ופלתי בס"ק ה', החו"ד בס"ק ד' וה"פרי תאר" בס"ק ח' ותוכן דבריהם הוא שכשהתערובת התערבה בבית אחת הרי ששום אחד מהמרכיבים שלה אינו נותן טעם בפני עצמו, אלא, הטעם העובר לכל מרכיב מורכב כבר משני המרכיבים האחרים ולפיכך כשמגיע

הר"ן מחלק בין ספק קבוע שתמיד אי אפשר לעמוד עליו לספק שנפל באקראי שרק בו מקילים.
המרדכי מחלק בין מצב שבמקרה הוא אינו יודע לבין ספק שכולם אינם יודעים שרק אז מקילים.
הש"ך והפ"ח מביאים סברת המרדכי לחוד וסברת הר"ן לחוד משמע שראו זאת כב' שיטות.
הט"ז מקשה מדברי הטור בסימן פ"א להתיר גבינות של גויים מטעם ספק ספיקא כשאחד מהצדדים הוא שאין אנו בקיאים ואילו היינו בקיאים אולי היינו יודעים לבדוק ולהתיר זאת.
כתוצאה מכך מסיק הט"ז שספק בדיעת המציאות אינו מוגדר כספק רק אם היחיד אינו יודע ויש
בקיאים שיודעים דאז אמרין דדעת שוטים אינה כלום משא"כ בגבינות שם כולם אינם יודעים
את המציאות ולפיכך זה כן מוגדר כספק.

על כך מקשה הט"ז שהרי כאן אומר הטור דה"ה כחל ובכחל כולם לא יודעים את המציאות.
לפיכך מסיק הט"ז לחלק בין ספק שאם נחמיר בו יהיה אסור לגמרי ובכגון זה מצרפים אנו גם
ספק שכולם אינם יודעים לבין מצב שהחומרא אינה לאסור לגמרי אלא להחמיר בשיעור
שבמקרה כזה ספק בדיעת המציאות נחשב ספק גם אם כולם לא יודעים.

הש"ך בנקודות הכסף דוחה דבריו ואומר שמגבינות לא קשה כי שם בעצם היה מותר מדינא
אלא שלחומרא אנו אומרים שאיננו יודעים לברר וזה לא מכח ספק ספיקא.

ה"פרי תאר" בסק"ט מבאר שיש כאן באמת שתי שיטות: שיטת הרשב"א והר"ן ושיטת המרדכי.
הרשב"א והר"ן אוסרים במקרה שהאיסור לפנינו ואיננו יודעים כמה הוא משום שזה ספק שאינו
בגדר הידיעה וא"א לדעתו ולכן לא יכנס בגדר ספק ואילו המרדכי אומר שמקרה שהאדם עצמו
אינו יודע את המציאות לא נחשב לספק כיוון שאחרים יכולים לשער ומזה משמע שאם אף אחד
אינו יודע אז באמת נחשב ספק ובדרבנן יהיה מותר. את כחל מסביר ה"פרי תאר" לפי זה שגם
המרדכי יסכים לסברא שדבר שאינו בגדר הידיעה לא נחשב ספק.

ה"פרי תאר" אומר בתחילה שלא יתכן שהרשב"א יסכים לסברת המרדכי (שאם הוא אינו יודע
לא ייחשב ספק כיוון שיש אחרים שידעו) שכן הרשב"א אסר בנשפך מתעורבת של מין בשאינו
מינו מטעם ספק דאורייתא אע"פ שאפשר לברר ע"י הטעמה לקפילא וכ"כ גם בשיטת הר"ן.

מדברי הטור שאוסר בנשפך מטעם ספק דאורייתא משמע כרשב"א ולא כהמרדכי ואילו
מהלשון: "כל שאין יודעים לשער" משמע שסובר כמרדכי שספק הבא מחסרון השערה לא
נחשב ספק.

ה"פרי תאר" מעלה ג' אפשרויות ביישוב הענין:

א. הטור סובר כרשב"א ופירוש המלה "לשער" הוא לשער כמה יצא מהאיסור וכבכחל
ומדובר בספק הכולל לכל.

ב. הרשב"א יודה גם לדיו של המרדכי. הסיבה לכך שבנשפך הוצרך הרשב"א לאסור מצד
ספק דאורייתא היא מאחר שחכמים קבעו את השיעור בס' היכא דליכא קפילא ממילא
הספק כאן הוא אם יש ס' ולא אם יש טעם ולכן זה כן נקרא ספק כיון שזאת א"א לברר.

ג. הרשב"א סובר כדעת הרמב"ן שבמקרה שיש ששים א"צ להטעים לקפילא ולכן אם היה
כאן ספק דרבנן היה מותר כיוון שהספק אם יש ששים הוא ספק אמת.
ולעולם יסבור הרשב"א כל דהספק תלוי מחמת חסרון ידיעה לא מיקרי ידיעה.

ה"פרי תאר" דוחה את חילוקו של הט"ז הנ"ל וכותב שהוא "לא הבין דברי הטור ע"ד שפירשנו
ואמטו להכי עלו קמשונים ועיקר כדכתיבנא".

ה"פרי תאר" דוחה גם את דברי הפ"ח המגדיר את דברי הר"ן והמרדכי כטעמים לאותו איסור.
ה"פרי תאר" נוקט כי הר"ן אוסר בספק שאין בו ידיעה לכל העולם ואילו המרדכי אוסר במצב
שאחרים יודעים ורק הוא אינו יודע.

אזלינן בתר שמא או בתר טעמא

הגמרא במסכת עבודה זרה דף סו. אומרת: "חמרא חדתא בענבי אביי אמר במשהו ורבא אמר בנותן טעם אביי אמר במשהו בתר טעמא אזלינן אידי ואידי חד טעמא הוא דהוה ליה מין במינו ומין במינו במשהו ורבא אמר בנותן טעם בתר שמא אזלינן והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד וה"ל מין בשאינו מינו ומין בשאינו מינו בנ"ט ... וחמירא דחיטי וחמירא דשערי אביי אמר בנותן טעם בתר טעמא אזלינן והאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד והוה ליה מין בשאינו מינו ומין בשאינו מינו בנותן טעם ורבא אמר במשהו בתר שמא אזלינן והאי חלא מיקרי והאי חלא מיקרי והאי חמירא מיקרי והאי חמירא מיקרי וה"ל מין במינו וכל מין במינו במשהו". קיי"ל אביי ורבא הלכה כרבא בר מיע"ל קג"ם ולפי זה היינו צריכים לפסוק כאן כרבא דבתר שמא אזלינן ואכן כך פסק הרמ"א בסעיף ב': "ולענין מין במינו אזלינן בתר שמא אם הוא שווה הוי מין במינו אבל לא בתר טעמא".

על כך חולק הש"ך בס"ק ו' וסובר שכיוון שכאן סיבת ההבדל בין מין במינו למין בשאינו מינו היא שבמין במינו הטעם אינו מודגש ולפ"ז צריך ללכת בתר טעמא ולא בתר שמא.

הש"ך והאחרונים כאן האריכו בענין (ב"י, פמ"ג, חו"ד הסובר כרמ"א, כר"ו ועוד ויש הסוברים כש"ך).

לדעת הש"ך מחלוקת אביי ורבא אינה נוגעת לעניננו אלא היא בשיטת ר"הודה האוסר כל תערובת מין במינו במשהו מכח לימוד מפסוקים. לשיטה כזו יתכן להגדיר מין במינו בתר שמא ולא בתר טעמא. עוד אומר הש"ך כי הרצה את שיטתו בנושא לפני גדולי הדור ולפני מהר"ו כ"ץ והסכימו עמו.